

DEMOKRASİ VE DEĞİŞİM PARTİSİ/TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru No: 39210/98, 39974/98)

Strazburg

21 Nisan 2005

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan ve (39210/98 ve 39974) başvuru no'lu davanın nedeni siyasi bir parti olan Demokrasi ve Değişim Partisi'nin (DDP) Fehmi D. ve Refik K. (başvuranlar) Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna 17 Kasım 1997 tarihinde (başvuru no: 39210/98) ve 5 Kasım 1996 (başvuru no: 39974/98) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) Temel İnsan Haklarını güvence altına alan eski 25. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurudur. Başvuranlar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) önünde Diyarbakır barosu avukatlarından S. G. tarafından temsil edilmektedirler.

OLAYLAR

I. OLAYLARIN MEVCUT KOŞULLARI

3 Nisan 1995'te Demokrasi ve Değişim Partisi (DDP) kurulmuş ve parti programı İçişleri Bakanlığı'na iletilmiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı (Başsavcı) 5 Haziran 1995 tarihli iddianamesi ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak DDP'nin kapatılması yönünde dava açmıştır. Söz konusu partinin siyasi programında yer alan bazı bölümlere atıfta bulunan Başsavcı, partiyi Anayasa'yı ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununu ihlal etmekle itham etmiştir. Başsavcıya göre kürt halkının varlığının ve temel hak ve özgürlüklerinin Türk ulusundan ayrı değerlendirilmesinin ulusal birliğe, toprak bütünlüğüne ve Devletin resmi diline yönelik bir ihlali oluşturmaktadır. AİHS'nin 11 § 2. ve 17. maddelerine göndermede bulunan Başsavcı bu hükümlerin ulusal güvenliğin sağlanması, kamunun güvenliği ve kamu düzeninin korunması amacıyla dernek kurma özgürlüğüne bir kısıtlama getirmediğini ifade etmektedir.

28 Temmuz 1995 tarihinde başvuran partinin avukatları yazılı ön görüşlerini iletmış ve DDP'nin kurulmasının ardından iki ay içinde ve herhangi bir siyasi eylemde bulunmaksızın kapatıldığını savunmuşlardır. Avukatlar ayrıca partinin kapatılmasının uluslararası metinlerin olduğu kadar Paris Şartı'nın ve AİHS'nin 9, 10. ve 14. maddelerinin ihlali anlamına geldiğini iddia etmektedirler.

19 Mart 1996 tarihinde Anayasa Mahkemesi, özellikle partinin programının «Devletin toprak bütünlüğüne, ulusal birliğe ve Devletin resmi diline saldırı niteliğinde olduğuna ve Siyasi Partiler Kanunu'nun 78 a) ve 81 a) ve b) maddelerinin ihlali nedeniyle olduğuna» atıfta bulunarak DDP'nin feshedilmesine karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin DDP'yi feshetme kararının ardından partinin nakit mali malvarlığı 2820 sayılı Kanun'un 107 § 1. maddesine uygun olarak ipso jure bakımından Hazineye aktarılmıştır.

236 Ekim 1997'de Anayasa Mahkemesi'nin kararı resmi gazetede yayımlanmış, bu karar uyarınca beş yıl süreyle partinin kurucularına ve yöneticilerine başka bir siyasi partinin çatısı altında benzer faaliyetlerinden men cezası getirilmiştir (Anayasa'nın 69. ve 2820 sayılı Kanunun 95 § 1. maddesi).

HUKUK AÇISINDAN

I. AİHS'NİN 11. MADDESİ'NİN İHLALİ HAKKINDA

Başvuranlar DDP'nin kapatılmasının AİHS'nin 11. maddesi ile güvence altına alınan dernek kurma özgürlüğüne yönelik bir ihlali oluşturduğunu ileri sürmektedirler.

AİHM, söz konusu partinin feshedilmesi ile 11. madde ile garanti altına alınan başvuranların dernek kurma özgürlüklerine bir müdahalenin olduğu hususunda taraflar arasında itilafın bulunmadığını not etmektedir. Yapılan müdahalenin yasayla öngörüldüğüne, AİHS'nin 11 § 2 maddesi uyarınca toprak bütünlüğünün korunması gibi meşru bir amacı taşıdığına itiraz

edilmemektedir (Bkz. Sosyalist Türkiye Partisi (STP) ve diğerleri-Türkiye kararı, no: 26482/95, §§ 27 ve 28, 12 Kasım 2003). AİHM bu uygulamayı kabul etmektedir. Bununla birlikte, yapılan müdahalenin «demokratik bir toplum için gereklilik» taşıyıp taşımadığının incelenmesi gerekmektedir.

Hükümet bu noktada, terörün ulusal toprak bütünlüğünü tehdit ettiği ve binlerce ölüme neden olduğu bir dönemde, siyasi bir partinin yöneticilerinin terörist grupların beyanlarını, savlarını ve eylemlerini destekler mahiyetli beyanlar vermekten kaçınmaları gerektiğini savunmaktadır. Anayasa Mahkemesi'nin gerekçeli kararına atıfta bulunan Hükümet, DDP'nin feshedilmesinin «demokratik bir toplum için» zorunluluk arz ettiğini ve kamu düzeninin korunması gibi sosyal bir ihtiyacı karşıladığını ifade etmektedir.

AİHM, DDP'nin faaliyetlerine başlamadan önce feshedildiğini ve bu önlemin yalnızca parti programına dayalı olarak alındığını not etmektedir. Ulusal yargı makamları nezdinde olduğu gibi, AİHM söz konusu müdahalenin gerekliliği üzerinde duracaktır.

AİHM, Refah Partisi kararındaki içtihadın bu noktada tatbik edilmesini gerekli görmektedir (Bkz. Refah Partisi ve diğerleri-Türkiye kararı, no: 41340/98, 41342/98, 41343/98 ve 41344/98, §§ 86-89 ve 96-100, AİHM 2003-II.).

AİHM özellikle bir siyasi partinin bir yasada ya da Devletin yasal ve anayasal yapılarında değişiklik yapmayı iki koşulla önerebileceğini düşünmektedir: birincisi bu amaçla kullanılan araçlar yasal ve demokratik olmalıdır; ikincisi önerilen değişikliğin kendisi temel demokratik ilkelerle uyumalıdır. AİHM, liderleri şiddeti teşvik eden, demokrasiye saygı duymayan demokrasiyi, demokraside tanımlanan hak ve özgürlükleri yok etmeyi amaçlayan siyasi bir partinin, bu gerekçelerle kendisine karşı uygulanan yaptırımlara karşı Sözleşmenin korumasını talep edemeyeceğini düşünmektedir (Bkz, 9 Nisan 2002 tarihli Yazar ve diğerleri-Türkiye kararı, n: 22723/93, 22724/93 ve 22725/93, § 49 ve mutatis mutandis, 1 Temmuz 1961 tarihli Lawless-İrlanda kararı, §§ 46-47, Refah Partisi ve diğerleri-Türkiye kararı, no: 41340/98, 42342/98, 41343/98 ve 41344/98, § 98).

DDP'nin demokratik ilkelere aykırı amaçları izleyip izlemediğinin bilinmesi gerekmektedir, Türk Anayasa Mahkemesi DDP'yi Türk ulusunu Kürtler ve Türkler olarak ikiye bölmeye çalışmakla ve ulusal bütünlüğü ve toprak bütünlüğünü yıkmaya çalışmakla itham etmiştir.

AİHM, DDP programının sözü edilen taraftarlarının amacının tarihi bir tespitte bulunma ve Türkiye'deki kürt sorununa değin politikaların durumunu irdeleyen, Türkiye'yi bağlayıcılığı bulunan uluslararası sözleşmelerce öngörülen kürt kökenli vatandaşların haklarının tanınması ve onlar üzerindeki baskıyı durdurma eğilimli önerilerde bulunma olarak özetlenebileceğini belirtmektedir. AİHM, DDP tarafından savunulan ilkelerin demokratik temel prensiplere aykırı olmadığını kabul etmektedir.

Ayrıca AİHM, DDP'nin programının politik bir araç olarak hiçbir şiddet unsurunu tasvip etmediği tespitinde bulunmaktadır.

Hükümetin DDP'nin hedeflerinin silahlı eylemleri savunan PKK terör örgütü ile benzerlikler taşıdığı yönündeki savına gelince, AİHM, bahse konu prensiplerin özetlenebilir tek bir savunması olduğu varsayıldığında, siyasi bir oluşum açısından, terörist eylemlere karşı yapılan bir desteğin, demokratik bir tartışma çerçevesinde bu sorunları ele alma olasılığını azaltacağını ve 11. maddenin ruhu ile ve dayalı olduğu demokratik ilkelerle çelişeceğini hatırlatmaktadır (Bkz. sözü edilen Yazar ve diğerleri kararı).

DDP'nin siyasi bir programını demokratik bir ülke rejiminde uygulayamaması ve/veya politik amaçlarla şiddete başvuruyu doğrulamaması ve teşvik etmemesi ölçüsünde, partinin «sosyal bir ihtiyacı» karşılama ve «demokratik bir toplum için zorunluluk» gibi gerekçelerle feshedilmesi makul görülmemektedir.

Bu durumda AİHS'nin 11. maddesi ihlal edilmiştir.

II. AİHS'NİN 9, 10. VE 14. MADDELERİNİN İHLAL EDİLMESİ HAKKINDA

Başvuranlar ayrıca AİHS'nin 9, 10. ve 14. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmektedirler. AİHM, aynı olaylarla 11. maddenin alanına giren şikâyetlerini ayrıca incelemeyi gereksiz bulmuştur (Bkz. Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP)-Türkiye no: 23885/94, § 49, AİHM 1999-VIII).

III. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI ÜZERİNE

AİHS'nin 41. maddesinde yer alan unsurlar.

A. Tazminat

Başvuranların temsilcisi sözü edilen zararlar ilgili olarak hiçbir adil tazmin talebinde bulunmamıştır. Bu nedenle AİHM, bu başlık altında tazminat ödenmesini gerekli görmemektedir (Bkz. Willekens-Belçika kararı, no: 50859/99, 24 Nisan 2003, § 27).

B. Masraf ve harcamalar

Başvuranlar, yerel mahkemeler ve AİHM nezdinde yapmış oldukları harcamalar için 4.316 Euro talep etmektedirler. Kanıtlayıcı belge niteliğinde Diyarbakır barosunun yayımladığı ve uygulanan minimum ücret tarifelerini sunmaktadırlar.

Hükümet bu konuda görüş bildirmemiştir.

AİHM, özellikle davanın Strazburg organları önündeki karmaşık yapısını ve uzunluğunu göz önünde bulundurarak talep edilen miktarın ödenmesini kararlaştırmıştır.

C. Gecikme faizi

AİHM, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı % 3 'lük bir faiz oranının uygulanacağını belirtmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE,

1. AİHS'nin 11. maddesinin ihlal edildiğine ;
2. AİHS'nin 9. ve 10. maddeleriyle birlikte 14. maddeye yönelik yapılan şikâyetin incelenmesine gerek olmadığına;
3. a) Tazminat başlığı altında bir ödemenin yapılmasının gerekli olmadığına;
- b) Savunmacı Devletin AİHS'nin 44 § 2 maddesi uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde döviz kuru üzerinden T.L.'ye çevrilmek üzere masraf ve harcamalara ilişkin başvuralara 4.316 (dört bin üç yüz on altı) Euro ödemesine;
- c) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ve ödemenin yapılmasına kadar, Avrupa Merkez Bankasının o dönem için geçerli faizinin üç puan fazlasına eşit oranda basit faizin uygulanmasına;

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğü'nün 77 §§ 2. ve 3. maddelerine uygun olarak 21 Nisan 2005 tarihinde yazıyla bildirilmiştir.